Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 33

Հատը ձեռքէ 1 ֆրանք

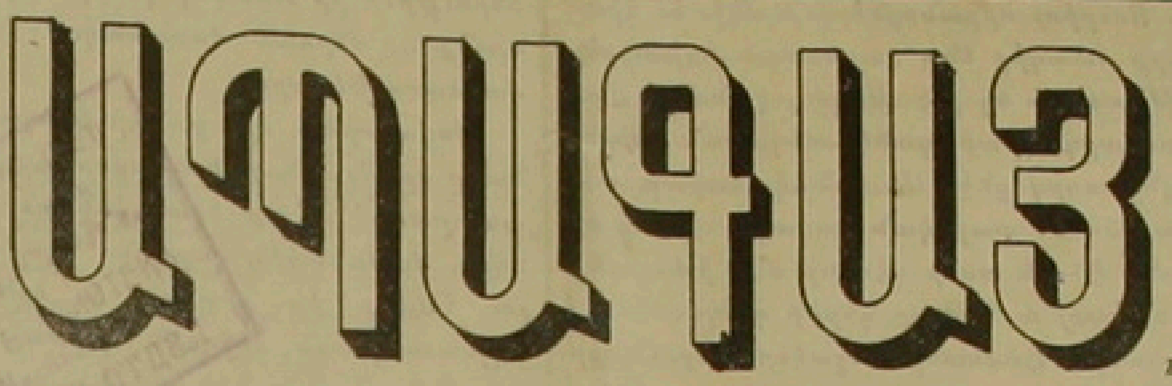
ՓԱՐԻԶ—ՇԱԲԱԹ 14 ՅՈՒԼԻՍ 1923

A B A K A (L'Avenir)
Journal Hebdomadaire Armenien

Խմբագրութեան եւ վարչութեան վերաբերեալ նամակ, գրութիւն չէք եւն դրկել հետեւեալ հասցէով՝

Ohannès Boghossian
30, Rue de Paradis — Paris (X°)

Չհրատարակուած ձեռագիրներըետ չեն տրուիր:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ֆրանսա	Ֆր. 40	Տրկն.	25	Վցմս.
Ամերիկա	Տոլար 3	»	1 1/2	»
Պուլկարիա	Լէվա 250	»	150	»
Յունաստան	տրխ. 50	»	30	»
Ռումանիա	Լէյ 250	»	150	»

Մնացեալ երկիրներու համար տարեկան 50 ֆր., վեցամսեայ 30 ֆր:

Հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է ղրկել երկու ֆրանք

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ ԿԱՏԱՐԵՆՔ

Այն ընդարձակ յօդուածին զոր ամիսներ առաջ Ամերիկայի «Պայքար»ին մէջ հրատարակած էի՝ Յունաստան տարուած հայ որբերու առթիւ մեր թերթերէ ոմանց մէջ Նպաստամատոյցի դէմ մղուած պայքարին անխորհուրդ, անխելք, անարդար և ապերախտ ըլլալը ցոյց տալու համար, Ալպօյաճեան բարեկամս, որ այդ «գրչակռուեան» էն խանգավառ պարագլուխներէն մին հանդիսացաւ դժբախտաբար, հանացած է պատասխանել նոյն թերթին մէջ: Այդ պատասխանը ինքն իսկ կը բաւէ հեղինակին նախորդ յօդուածներուն — ինչպէս և այլ օրագրողներուն նմանօրինակ բոլոր գրութեանց — հիմքը քանդելու: Ալպօյաճեան կ՚ընդունի ինծի հետ թէ խորին երախտագիտութենէ ուրիշ զգացում կարելի չէ ունենալ Նպաստամատոյցի հիմնադիրներուն և վարիչներուն համար, որոնց հաստատած ու կատարած գործը անգնահատելի բարիք ըրած է տարիներէ ի վեր մեր ժողովուրդին, բայց թէ Յունաստանի մէջ գտնուող ինչ ինչ պաշտօնեաներ թերի կամ նոյն իսկ եպերելի կերպով կատարած են իրենց յանձնուած գործը և թէ իր քննադատութիւնները անոնց դէմ ուղղուած են պէտք է նկատել տամ, որ Ալպօյաճեան և իրմէ առաջ ու յետոյ գրող ուրիշ հրապարակագիրներ — բացի Յովհաննէս Ասպետէն և Գ. Ս. Փափազեանէն — իրենց յօդուածներուն մէջ այդ զանազանութիւնը չէին դրած և Նպաստամատոյցը վերէն վար մէկ ջուրով լուացած էին, զայն ցոյց տալով իբր մեր որբերուն հետ անսիրտ և անխիղճ կերպով վերաբերուող կազմակերպութիւն, երբ նոյն իսկ թշնամի մը մեր ազգին....։ Երբ մարդ կը խօսի այդպիսի մեծ ու բարեգործ հաստատութեան մը մասին՝ նոյն իսկ անոր երկրորդական պաշտօնեաներէն ոմանց թերութիւնները մատնանիշ ընելու համար, պարտական է գործածել այն լեզուն, որով մարդ բարեկամի մը կամ բարերարի մը մասին խօսի:

Իմ կարծիքովս, մամուլի մէջ աղմուկ հանելը (նոյն իսկ չափաւոր և քաղաքավար լեզուով) որբերու ինչպէս և Պոլսոյ երկրորդական վարժարանաց աշակերտներու Յունաստան հապճեպ փոխադրութեան առաջ բերած բարդ ու դժուար կացութեան դարման տանելու լաւագոյն ձեւը չէր. պէտք էր շատանալ ամէն ինչ պարզելով Հայ իշխանութեանց և Նպաստամատոյցի ղեկավար բարձրագոյն մարմնոյն մօտ անոր ըրած և ընելիք դիմումներէն սպասել դարմանը, որ՝ կարելիին սահմանին մէջ պիտի ստացուէր անտարակոյս, քանի որ անվիճելի է որ Նպաստամատոյցի ղեկավարներուն անաղնիւ ու հակահայ դիտում կարելի չէ վերագրել: Պէտք էր նաև որ տեղւոյն վրայ գտնուող մեր քննադատները մի միայն իրենց քթին տակ անցած իրողութիւնները հարեւանցի կերպով դիտելով՝ հարցին էութիւնը ըմբռնած ըլլալ չկարծէին, այլ պէտք էր ճիգ մը ընէին խնդիրը իր համայնական պատկերով՝ իր բոլոր կողմերով՝ ի նկատի ունենալու, և նոյն իսկ իրենց քթին տակ անցածն ալ աւելի որոշ, ճիշտ ու խորաթափանց տեսնելու. պէտք էր որ ջանք ընէին ատոր մէջ տեղական պաշտօնեաներուն կողմէ կատարուած աւելի կամ նուազ անախորժ արարքներուն բուն դիտումը հասկնալու և գործադրութեան մէջ թերութեան բաժինը արդար, չափաւոր և հաւասարակ լեզուով մը նշանակէին: Այդ մոլեգին յօդուածները որ ետեւէ ետեւ երեւցան, գրողներուն երեւակայածին հակառակ արդիւնքը ունեցան, և օր մը անշուշտ պիտի իմանանք որ Նպաստամատոյցի Յունաստան գտնուող պաշտօնեաներուն քիչ մը շատ ջղային արարքներէն ոմանք կատարուած են այդ յօդուածներէն գրգռուած ու բարկացած ըլլալնուն հետեւանքով:

Նպաստամատոյցը Հայաստանի մէջ 35—45 հազար որբ կը պահէ, որոնց զուտ հայկական կրթութիւն կուտայ, որովհետեւ Հայաստանի մէջ Նպաստամատոյցը Հայաստանի մէջ 35—45 հազար որբ կը պահէ, Կիլիկիոյ մէջ (երբ Ֆրանսացիք հոն էին) Նպաստամատոյցի որբանոցներուն մէջ դասերուն կարեւոր մէկ մասը Թուրքերէն լեզուով կ՚աւանդէր, Հայերէնը անոնց կը սորվեցնէին իբրեւ տոհմային լեզու, իսկ անգլիերէնը իբր քաղաքակրթութեան լեզու. այդպէս կ՚ընէին մտածելով որ Կիլիկիոյ մէջ ամէնէն տարածուած, ամէնէն շատ գործածուած լեզուն Թուրքերէնն էր. Ատանա և Տարսոն, այցելելով իրենց դպրոցները և որբանոցները, տեսնելով իրաց այդ վիճակը, իրենց կատարած բարեգործ դերին համար մեր բոլոր շնորհակալութիւնները յայտնելով հանդերձ՝ խնդրեցի որ հայերէնին տան կարեւորագոյն տեղը, և իրենք ոչ միայն չնեղուեցան այս դիտողութենէն, ոչ միայն խոստացան նկատողութեան առնել զայն, այլ հրաւիրեցին զիս որ հայ լեզուի և գրականութեան վրայ բանախօսութիւն մը ընեմ իրենց աշակերտներուն: Յունաստանի մէջ ալ, նկատելով որ երկրին լեզուն յունարէնն է, Նպաստամատոյցը խորհած է, մեր որբերուն տոհմային լեզուն սորվեցնելով հանդերձ՝ աւելի ուժ տալ յունարէնի, որպէս զի դպրոցէն ելնելնուն պէս կարենան գործի մը լծուիլ և հացերնին վաստըկիլ: Նպաստամատոյցին բուն նպատակը, պէտք է հասկնալ ասիկա, զուտ բարեգործական է, կեանքեր ազատելու կը ճգնի, հայ մշակոյթին զօրացման նպաստելու պաշտօն չէ տուած ինքզինքին. մեր գործն է, մեր պարտքն է անոր ձեռքով ազատուած, բարերարուած այդ տղոց մէջ հայկական մշակոյթը վառ պահելու համար կրցածնիս ընել, գործակցելով Նպաստամատոյցին՝ այդ մեծ գործին մէջ: Ազգ. Պատուիրակութիւնը առաջարկեց այդ գործակցութիւնը և սկզբունքը ընդունուեցաւ: Ազգ. Պատուիրակութիւնը և Բարեգործականը խնդրեցին, որ որբերուն չափահասները Հայաստան ղրկուին. Նպաստամատոյցը ատոր ալ համաձայնութիւն յայտնեց և ուղարկման միջոցները գտնելու իր օգնութիւնն ալ խոստացաւ: Առայժմ անոնք Յունաստանի մէջ գործի կը դրուին (որովհետեւ 14էն վեր տղաքը դպրոցին մէջ պահել իրենց կանոնին հակառակ է), բայց երբ Հայաստան ղրկելու միջոցները ճարուին, չափահասները, գործ մըն ալ քիչ շատ սորված, պիտի ուղարկուին այնտեղ: Մենք պէտք է այդ ուղարկման միջոցները գտնելու աշխատինք, փոխանակ Նպաստամատոյցին միսը ուտելու: Ազգ. Պատուիրակութեան դիմումներուն հետեւանքով, Միջազգային Կարմիր Խաչը հաւանած է ջանք մը ընել հազար չափահաս որբ Հայաստան փոխադրելու համար հարկ եղած միջոցները գտնելու: Մ. Կարմիր Խաչի ճիգ մը ընելու, կոչ մը ուղղելու տրամադիր ըլլալը չի նշանակեր անշուշտ որ անպատճառ պիտի յաջողի, բայց անյուսալի չէ, որ ոեւէ չափով արդիւնքի մը յանգի իր նախաձեռնութիւնը. այդ արդիւնքը անշուշտ աւելի մեծ պիտի ըլլայ և աւելի արագ, եթէ հայ հասարակութիւնը այդ նպատակով փութայ գումար մը տրամադրել Կ. Խաչին: Ու քանի որ ազգովին փափաք կը յայտնենք որ մեր բոլոր որբերը՝ չափահաս ըլլալնուն պէս՝ Հայաստան փոխադրուին, այլեւս յունարէն լեզուն մասնաւոր խնամքով սորվելու պէտք ալ չի մնար անոնց. հարցին այս կէտն ալ, բոլոր ուրիշ յարակից կէտերուն հետ, Գ. Վիքըրի Հայաստանի մէջ քննութիւն մը կատարելէն յետոյ Աթէնք դարձին՝ երբ տեղի ունենայ Նպաստամատոյցի բոլոր Արեւելքի տնօրէններուն մեծ ժողովը, այդ ժողովին մէջ՝ ուրուն ներկայ պիտի ըլլայ նաև Ազգային Պատուիրակութեան ներկայացուցիչ մը՝ պիտի լուծուի անշուշտ տրամաբանական ու բարենպաստ ձեւով մը:

«Որբուհիները հարիւրներով Յոյներու քով սպասուհի կը դնեն կոր, կ՚ստարացնեն կոր, կը խայտառակեն կոր» աղաղակեցին, մինչդեռ կ՚իմանանք որ յոյն որբուհիներն են որ շատ մեծ թիւով գետեղուած են, իբրև որդեգիր կամ սպասուհի, յոյն ընտանիքներու մօտ, իսկ Հայերէն շատ քիչ, որովհետեւ հայ ընտանիքներ չէին ցարդ փափաք յայտնած հայ որբուհիներ իբրև որդեգիր կամ իբրև սպասուհի առնելու, բան մը որ մերոնք կրնային, նոյն իսկ պարտէին մինչեւ հիմա մտածել. հիմա, հաճոյքով կ՚իմանանք Սելանիկի հայ մամուլէն, որ Թրակիոյ և Պուլկարիոյ հայ ընտանիքները 45—50 որբուհիներ արդէն որդեգրած են՝ հետեւելով Յոյներու օրինակին. այդ հայ ընտանիքներուն օրինակին թող հետեւին նաև Եգիպտոսի և Եւրոպայի հայ ընտանիքները, որ աւելի բարեկեցիկ են: Ահա մեր ընելիքը, փոխանակ ամէն ինչ օտարէն սպասելու և օտարին վարմունքին մէջ պզտիկ պակաս մը տեսած ատեննիս անոր կատարած անհուն բարիքը մոռնալով զայն քարկոծելու: Որբեր որդեգրելու այս ազնիւ գաղափարը մէկ Հայ մը միայն գիտեմ, որ մինչեւ հիմա ինքնաբերաբար յղացած և գործադրած է, Գ. Գէորգ Սմաճեան, որ որբ մը և որբուհի մը հոգեզաւակ առած է:

Կացութիւնը հիմա, բաւական աղմուկէ և իրարանցումէ յետոյ պարզ է ամենուն համար: Նպաստամատոյցի Կեդրոնական Վարչութիւնը, պատասխանելով Ազգ. Պատուիրակութեան նամակին, որոշապէս յայտնած է թէ կ՚ընդունի անոր առաջարկած կրթական ծրագիրէն օգտուիլ, ուրեմն և տալ մեր որբերուն հայկական ազգային կրթութիւն, գործնական ոգի եւ օրապահիկնին շահելով վաստկելու դիւրութիւն և առողջ բարոյական դաստիարակութիւն: Այս ծրագիրը որ արդէն որոշ չափով կը կիրարկուի Հայաստանի որբանոցներուն մէջ, կը յուսանք որ այսուհետեւ աւելի եւս շեշտուած և յստակ կերպով իրականանայ հոն. մենք պէտք է աշխատինք որ մեր բարոյական աջակցութեամբ, Ազգային Պատուիրակութեան առաջարկելիք ձեռնհաս ուսուցիչներու գործակցութեամբ՝ այդ ծրագիրը

ԼՕԶԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՀԱՏՈՒԱԾ

Թերթս մամուլին տրուած պահուն հասած վերջին տեղեկութիւններուն նայելով Լօզանի բանակցութիւնները ընդհատուած են: Ինչպէս որ պիտի տեսնուի մեր լրատուութեան բաժնին մէջ, Լօզանի խորհրդաժողովը յանգած էր արդէն վերջնական համաձայնութեան մը, բայց ետքէն Թուրքերը Կ. Պոլսոյ զինուորական պարպումին հետ միասին պահանջած ըլլալով նաև նաւային ուժերու անմիջական հեռացումը թէ՛ Կ. Պոլսէն և թէ Տարտանէլէն, ծագած է անհամաձայնութիւն մը: Անհամաձայնութեան ուրիշ պատճառ մը եղած է մէկ քանի անգլիական և ֆրանսական ընկերութեանց տրուած մենաշնորհներու խնդիր մը:

Այս երկու խնդիրներուն մէջ Թուրքերը նոր դժուարութիւններ յարուցած ըլլալով ամսոյս 12ի իրիկունը դաշնակիցները ընդհատած են իրենց բանակցութիւնները:

գործադրուի նաև Յունաստանի և Սուրիոյ որբանոցներուն մէջ. եւ հիմա որ Բըլիֆը գիտէ թէ՝ մեր որբերը մտադիր ենք Հայաստան փոխադրել, գէթ՝ ամենաստուար մեծամասնութեամբ, և ոչ թէ թողուլ զանոնք Յունաստան կամ Սուրիա, ինք իսկ աւելորդ պիտի գտնէ տեղական տիրող լեզուն մասնաւոր խնամքով անոնց սորվեցնել։ Ու բնականաբար այդ ծրագիրը պիտի գործադրուի մինչև 13—14 տարեկան հասակը, քանի որ Նպաստամատոյցի հիմնական կանոնն է — և ասոր դէմ ոչ մէկ իրաւունք ունինք բողոքելու — այդ տարիքէն յետոյ ամէն որբ գործի դնել։

Գալով կեդրոնականի, Պէզազեանի, Էսաեանի աշակերտներուն, որ որբերուն հետ յանձնուած էին Նպաստամատոյցին, որպէս զի զանոնք տանի Յունաստան, համոզուած եմ որ Նպաստամատոյցը բնաւ խոստացած չի կրնար ըլլալ որ անոնց երկրորդական կրթութեան լրացման հոգը ինքը պիտի ստանձնէ իր միջոցներով և ետքն ալ համալսարան պիտի ղրկէ. յայտնի է որ ատիկա բոլորովին դուրս է Նպաստամատոյցի ծրագրէն. անիկա այդ պատանիները փոխադրելով Յունաստան, ուզած է պարզապէս անոնց կեանքը ազատելու նպաստել այնպիսի օրերու մէջ, ուր կը կարծուէր թէ անմիջական վտանգ կար անոնց համար։ Եթէ կ'ուզենք որ անոնց լաւագոյնները, ինչպէս և որբերուն մէջ բարձրագոյն կրթութեան համար մասնաւոր ձիրք ցոյց տուող արտակարգ իմացականութիւնները Եւրոպա ղրկուին՝ մասնագիտութիւն մը սորվելու համար, ատիկա մեր պարտքն է։ Եւ այդ պարտքը, ես ալ մեծապէս փափաքելի կը գտնեմ, որ մեր ազգը կատարէ։ Անոնց թիւը արդէն սահմանափակ է ի հարկէ։ Պէտք է ի նկատի ունենալ, ոչ թէ ամէն անոնք որ կ'ըսեն թէ օժտուած են կամ ուսման ծարաւի են — աւելորդ է ու նոյնիսկ վնասակար՝ միջակ ու տարտամ մտաւորականներ ունենալ. ինչպէս բաւական ունեցանք մօտիկ անցեալին մէջ, որովհետեւ ինչքան որ մտաւորական մը կենսական ուժ է ազգի մը համար, այնքան միջակ ու ամուլ մտաւորականները, իմաստակներու եւ ձախողածներու թիւը աւելցնելով, փորձանք կը դառնան ժողովուրդին գլխուն։

Պէտք է, ուրեմն, ակներեւ տաղանդ ունեցողները ընտրել և զանոնք Եւրոպա ղրկելու մտածել։ Թէ՛ Ազգային Պատրիարքութեան եւ թէ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան ուշադրութիւնը հրաւիրուեցաւ այս հարցին վրայ և հաճոյքով կը տեղեկանանք որ անոնք ալ համակրանքով կը վերաբերուին այս խնդրոյն և ջանք մը պիտի ընեն, կարելիին սահմանին մէջ այդ պէտքին ևս գոհացում տալու։ Առանց բացառութեան բոլոր չափահասները անմիջապէս Հայաստան ղրկելու ձգտումին համաձայն չեմ։ Նորաբողբոջ տաղանդներ՝ որոնք կրնան բարոյական ու մտաւորական ջահեր դառնալ վաղուան Հայութեան համար՝ իրաւունք չունինք բռնադատելու որ գործաւոր կամ երկրագործ ըլլան։ Այս կէտին վրայ համամիտ եմ Պր. Թէքէեանի, որ «Արեւ»ի մէջ վերջերս հրատարակուած յօդուածով մը այդ օժտեալ և ուսումնատենչ պատանիներուն բարձր կրթութիւն տրուելու անհրաժեշտութիւնը մատնանիշ կ'ընէ և այդ մասին կոչ կ'ուղղէ մեր հասարակութեան։ Եթէ յաջողինք այդ քանի մը հատընտիր իմացականութիւնները (գէթ 25—30ի չափ) հարիւրաւորներու մէջէն ամենէն առոյգ ու օժտուած մտքերը, (որ անշուշտ գոյութիւն ունին և զոր պաշտօնական քննութեամբ մը ջոկել անհնար չէ), իրենց բարձրագոյն ուսմունքը Եւրոպայի մէջ գալ ստանալէ յետոյ դառնալով Հայաստան՝ հոն մեր ժողովուրդի մտաւոր ու բարոյական յառաջդիմութեան ուժեղ գործիքներ կրնան դառնալ՝ իբր ուսուցիչ, արուեստագէտ, գրագէտ, գիտուն կամ ճարտարագէտ. ու եթէ իրենցմէ մաս մըն ալ մնայ արտասահման, մեր գաղութներուն մէջ ազգային մտաւոր կեանքը վառ պահելու ոչ նուազ կարեւոր գործին պիտի կարենան հզօրապէս նպաստել։ Ատոր ալ օրինակը արդէն տրուած են Պօղոս Նուպար փաշա և տիկին Գաբամաճեան մօտ ամիս մը առաջ որոշած են իրենց պաշտպանութիւնը շնորհել այդ օժտեալ պատանիներէն երկուքին, որ արդէն իսկ Յունաստանէն եկած են Բարիզ և ի մօտոյ կը մտնեն ճարտարարուեստական վարժարան։

Մեր որբերուն հանդէպ մեր սէրը ապացուցանենք ուրեմն՝ ոչ թէ օտարը քննադատելով, այլ մեր ամբողջ պարտքը կատարելով։

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

ԹՐԱՔԹՕՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Եգիպտահայ ծանօթ դէմք մը, Պ. Մկրտիչ Անդրանիկեան, որ վարիչն է Պ. Պօղոս Նուպարի ագարակներուն, մեր աշխատակից Պ. Կարիկեանի ղրկած է հետեւեալ նամակը, զոր կը հրատարակենք իր շահեկանութեան պատճառով։

Րաս էլ Խալիկ, 10 մայիս 925

Հետաքրքրութեամբ կը հետեւիմ Հայաստանի երկրագործութեան զարգացման համար «Ապագայ»ի մէջ ձեր հրատարակած յօդուածներուն։

Ապրիլ 14, թիւ 20 թերթին մէջ «Թրաքթէօրի ընտրութիւնը» խորագրին տակ ձեր տուած տեղեկութիւնները և ըրած դիտողութիւնները խիստ կարեւոր են և ժամանակին կուգան յուսախաբութեանց առաջքն առնելու. եւ որովհետեւ ես ալ երկու տարիէ իվեր թրաքթէօր կը գործածեմ իմ հողերուս մէջ, որ շատ կարծր են, պարտականութիւն կը համարեմ իմ փորձառութեանս արդիւնքն ալ ձեզ հաղորդել, որպէսզի եթէ զանոնք օգտակար գտնէք, աւելցնէք ձեր արդէն տուած խորհուրդներուն վրայ։

Թրաքթէօրը, ինչպէս շատ մեքենաներ, ունի իր առաւելութիւնները և թերութիւնները մանաւանդ որ նորութիւն մըն է դեռ, այս իսկ պատճառաւ պէտք է ջանալ անոր առաւելութիւններէն օգտուիլ եւ կարելին ընել անոր թերութիւններէն խուսափելու համար։

Թրաքթէօրի մը ընտրութեան մէջ կարեւորութիւն ունին հետեւեալ 3 գլխաւոր պայմանները.— տոկունութիւն, առաւելագոյն արդիւնք եւ նուազագոյն սպառում. բայց միայն այս երեք պայմանները բաւական չեն անոր յաջողութիւնը ապահովելու համար, որովհետեւ, ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտաք, ամէն նորութիւն իր անակնկալները ունի, որոնք կը վերնան ժամանակով եւ փորձառութեամբ։

Սովորաբար, երբ ցանքի մը եղանակը կը մօտենայ, երկրագործը կը պատրաստէ պէտք եղած կենդանիները, ժամանակին կարենալ հերկելու համար իր արտերը. եւ եթէ աշխատութեան միջոցին պատահի որ անոնցմէ մի քանին հիւանդանան կամ մեռնին, դիւրութիւնը ունի անոնց տեղը ուրիշներ դնելու, սակայն նոյն բանը կարելի չէ թրաքթէօրով. իր կարամին մէջ կազմ ու պատրաստ թրաքթէօր ունեցող երկրագործը բոլորովին վստահ չէ թէ պիտի կարենայ ժամանակին իր աշխատութիւնը աւարտել, վասնզի իր աշխատութեան միջոցին, մեքենան եթէ խանգարի, իր տրամադրութեան ներքեւ չունի այն դիւրութիւնները ինչպէս Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ, որ կարենայ անմիջապէս զայն նորոգել։

Թրաքթէօրին առջև նոր բացուած երկրի մը մէջ դժուարէ պէտք եղածին պէս վարել գիտցող անձեր գտնելը, աւելի դժուար է դէպքի մը պարագային զայն նորոգելու կարող մեքենագործ մը գտնելը և ալ աւելի դժուար է կոտրած կամ մաշած մէկ մասը փոխելը. եւ որովհետեւ այս տեսակ դէպքեր ճիշտ աշխատութեան միջոցին կը պատահին, եթէ անմիջապէս, կամ գէթ մէկ քանի օրուան մէջ չյաջողի մեքենան ի վիճակի դնել, վնասը կրնայ երբեմն շատ մեծ ըլլալ. ամէն պարագայի մէջ անկէ առաջ եկած կորուստը և յուսախաբութիւնը պատճառ կ'ըլլան զայն բոլորովին լքելու. ասոնք պատահած իրողութիւններ են Եգիպտոսի մէջ։

Հետեւաբար, ես խորհուրդ կուտամ որ այս կամ այն երկրէն, կամ գործարանէն նպաստաւոր պայմանկերպով թրաքթէօր չղրկուի Հայաստան, նոյն իսկ եթէ անոնք խիստ լաւ տեսակէ ըլլան. պէտք է ձեռնհաս անձերէ կազմուած քոմիթէ մը ուսումնասիրէ և ընտրէ, միանգամ ընդ միշտ, մի քանի տիպար թրաքթէօրներ միեւնոյն գործարանին մէջ պատրաստուած. ընտրութեան միջոցին անշուշտ նկատողութեան պիտի առնուին, բացի վերոյիշեալ երեք գլխաւոր պայմաններէն (տոկունութիւն, առաւելագոյն արդիւնք եւ նուազագոյն սպառում) այլ նաեւ սահմանեալ երկրին կլիման, հողին կարծր, թեթեւ, քարուտ, չոր կամ խոնաւ ըլլալը, երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող վառելանիւթը (pétrole, benzine, huile lourde ևն.), ինչպէս նաև արտերու մեծ կամ փոքր մասերու բաժանումը. հարկ չկայ խոփերուն թիւը պակսեցնելու, վասնզի անոնք շարժուն մասեր ըլլալով, դիւրին է տեղւոյն համեմատ մէկ կամ երկուքը հանելով, արօրը թեթեւցնել։ Այս ընտրութիւնը կատարելէ յետոյ պէտք է անպատճառ գործարանատիրոջ հետ պայմանաւորուիլ սա հիման վրայ թէ, քոմիթէն պատրաստ է նախընտրութիւն տալ իւր «Թրաքթէօրներուն» եթէ ինքն ալ յանձն կառնէ — 1. Երկրին մի քանի կեդրոններուն մէջ հաստատել գործատեղիներ որ կարող ըլլան «Թրաքթէօր»ին ամէն մասերը նորոգելու. 2. մի քանի տեղեր, վարպետ գործաւորներ ունենալ որոնք երթան ուր որ անկ է, մեքենան քննելու մաքրելու և խանգարուած մասը նորոգելու (անշուշտ վճարումով). 3. ունենալ «Թրաքթէօր վարող վարպետ մը որ երկրին մէջ վարողներ պատրաստէ, ինչպէս «Օթօմօպիլի» համար կը պատրաստեն «շօֆէօրը», որպէսզի ամեն «Թրաքթէօր» գնողը կարենայ վարող մը գտնել, որ շատ կարեւոր է. դ. ունենալ կեդրոն քաղաքներու մէջ մթերանոցներ ուր միշտ պատրաստ գտնուին «Թրաքթէօր»ին այն գլխաւոր մասերը որոնք ենթակայ են միշտ կոտրելու, մաշելու (pièces de rechange).

Երբ գործարանատէրը վստահ ըլլայ թէ այս կերպով պիտի կրնայ բաւական «Թրաքթէօր» ծախել, ամենայն սիրով կ'ընդունի այս պայմանները, վասնզի ինքն ալ կը հասկնայ թէ ամենակարեւոր réclameն է, և ապահով միջոցը իւր «Թրաքթէօրները» երկրին մէջ ընդհանրացնելու։

Գալով մեր երկրագործներուն, անոնք պէտք է լաւ ըմբռնեն սա կէտը թէ, որքան որ «Թրաքթէօր» մը դժնդակ գործ տեսնող գործիք մըն է, նոյնքան ալ փափուկ մեքենայ մըն է որ պէտք է թէ՝ զգուշութեամբ վարել և թէ միշտ խնամք տանիլ ու աշխատութեան ժամանակ իւղը չխնայել, լաւ տեսակէն։

Այս պայմաններուն մէջ եթէ գործածուի, պատճառ մը չիկայ որ այս հրաշալի գործիքին կիրառութիւնը շուտով չընդհանրանայ Հայաստանի մէջ.

Մ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ

Պ. Մ. ՍԸՎԱԶԼԸԻ ՆԱՄԱԿԸ

Մեր յարգելի հայրենակից և Ազգ. Պատրիարքութեան Աթէնքի նախորդ ներկայացուցիչ Պ. Մ. Սվազլը վերջերս մասնաւոր այցելութեամբ գացած էր Սելանիկ։ Այն տեղ իր խօսած մէկ ճառին մասին «Ալիք» թերթին մէջ երեւցած խեղաթիւրեալ տեղեկատուութիւնը առիթ նկատելով բարիզահայ թերթ մը փորձեց «պատասխանատու» յայտարարութիւններ վերագրել մեր յարգելի ընկերոջ։

Այս առթիւ մեր խնդրած բացատրութեան պատասխանելով՝ Պ. Մ. Սըվազլը գրկած է մեզ հետեւեալ նամակը.

Աթէնք, 30 Յունիս 1915.

16 Յունիս թուակիր նամակնիդ ստացայ և կը փութամ պատասխանելու անոր վերջին հատուածին։ Կը ցաւիմ որ «Ալիք» կոչուած թերթին գրածները այդքան կրցած են մտքերը վրդովել իմ մասիս։ Սելանիկի մէջ հրապարակաւ բառերս բնոյթ չունէին հոգ մէկը անհանգիստ ընելու, և պատրաստ եմ կրկնելու իմ բառերս։ Հոն գացած էի Աթէնքի առաջնորդին խնդրանքին հետեւանքով։ Յոյն կառավարիչին և հոն տեղի առաջնորդին միջեւ յարաբերութիւնները պաղած էին։ Յոյն իշխանութիւնները կ'ակընկալեն որ Յունաստան ապաստանող Հայերը արձանագրուին և կատարեն իրենց պարտականութիւնները իբրեւ նոր հաստատուող քաղաքացի եալին։ Առաջնորդը կ'երեւի ասոր հակառակած է և երկուքին միջև խօսքեր փոխանակուեր են որոնց հետեւանքով յարաբերութիւնները խզուած էին երկուքին միջև։ Սելանիկի առաջնորդը բոլոր Հայոց աղէտները և անոնց պատասխանատուները նկատելով ըսած է թէ յոյները Հայերէն ոեւէ բանակնկալելու իրաւունք չունին։ Յարմար տեսայ

աւելի բնականոն վիճակ մը ստեղծել և բարեկամական յարաբերութիւնները վերահաստատել։ Այցելեցի գաղթականներուն, որոնք կծու զանգատներ ունէին խնամատարութեան դէմ։

Ժողով մը սարքուեցաւ եկեղեցիին բակին մէջ և հոն յարմար դատեցի պարզելու իմ անձնական տեսութիւնները թէ՛ ինչ են Յունաստան ապաստանող Հայոց պարտականութիւնները յունական պետութեան հանդէպ։ Այս առթիւ ըսած եմ այն, ինչ որ քանիցս խօսած եմ Ամերիկահայոց, ամերիկեան կառավարութեան հանդէպ իրենց պարտականութեանց մասին։ Այս պարտականութեանց մէջ ի հարկին կայ զինուորական ծառայութիւնը, պարզած եմ զինուորական ծառայութեան մը առաքինութիւնները և շինիչ բնոյթը։ Բայց ոեւէ սպառնալիք մը չունէին խօսքերս, ոեւէ ազգի դէմ և կամ ոեւէ դրացիի դէմ։ Խօսքերս լոկ տեղական հանգամանք մ'ունէին։ Ուզեցի աւելի զատ ամրապնդել գաղթականներուն հաւատքը իրենց ազգին ապագային մասին։ Ասոնք ինքզինքնին լքուած կը զգային, իրենց աջակից չկար, իրենց հովիւները կարծես լքած էին զիրենք և հարկ էր վերահաստատել հայրենասիրական Սրբազան Հուրը իրենց թմրած սրտերուն մէջ, այս հոգեբանական վայրկեանին, երբ ա՛ւաղ Հայ Ազգին ճակատագիրը այդքան անստոյգ է և մատնուած է խուճապային հակումներու։ Այս և ասոր նման նիւթերու վրայ խօսեցայ և այս և ասոր նման նիւթերու շուրջ խօսելու են ըստ իս, Հայ առաջնորդները — եթէ ունինք — ներկայ շրջանին մէջ, ուր ամէն բան կարծեմ յուսահատական հանգամանք ունի։ Կը կրկնեմ որ ըսածներս ուղղակի և կամ անուղղակի ոեւէ թշնամական բնոյթ մը չունէին նոյն իսկ դրացի տէրութեան մը դէմ։ Պարզ դասախօսութիւն մըն էր, Յունաստանի Հայոց պարտականութեանց մասին, իբրև Յունաստանի բնակիչներ և իբրև Հայ՝ իրենց հեռաւոր հայրենիքին հանդէպ։

Մ. ՍՎԱՃԸԸ

ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՈՅԱՆԱՅ

Շաբթուս սկիզբը վերջապէս կարելի եղաւ համաձայնութիւն գոյացնել Լօզանի մէջ, վէճի առարկայ խնդիրներու շուրջ։ Դաշնակիցները ընդունեցին որ դաշնագրին մէջ յիշատակութիւնը չըլլայ Մուհարրէմի որոշմնագրին, և օսմ. հանր. պարտուց յետնեալ կտրոններուն խնդիրը կարգադրուի Թուրք կառավարութեան և պարտատէրներու միջեւ առանձին բանակցութիւններով։

Թուրքերը ընդունեցին որ 1914էն առաջ տրուած բոլոր մենաշնորհները յարգուին։ Իսկ Կ. Պոլսոյ պարպումը պիտի սկսի հաշտութեան դաշնագիրը Էնկիւրիի ժողովին կողմէ վաւերացուելէն վեց շաբաթ ետք։ Էնկիւրիի ժողովը այս նպատակով նիստի հրաւիրուած է օգոստոսի սկիզբը։

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պերլինէն Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս»ի կը գրեն թէ՝ Մոսկուայի բանտէն ազատ արձակուած են բոլոր դաշնակցականները և կը յուսացուի որ Թիֆլիսի մէջ բանտարկուածներն ալ շուտով ազատ արձակուին։

ՌՈՒՍ ԵՒ ԱՆԳԼ. ՎԷՃԸ

«Եւրոպական պետութիւն մը չէ Անգլիա, այլ ասիական և ափրիկեան կայսրութիւն մըն է» սովոր են ըսել անգլիացի պատմագիրները։ Եւրոպայի մէջ Անգլիա միշտ հետաքրքրուած և կռուած է մասնաւորապէս սահմանածայրերու վրայ, Մանշի նեղուցի շրջակայ երկիրներու, Իբերական ցամաքակղզիին եւ Տարտանէլի մէջ, ուրեմն ցամաքներու դէպի ծով հասնող ծայրագաւառները։ Եւրոպայի հիւսիս—արեւելեան ծայրագաւառը՝ Պալթիկը և Ուրալները տեւականօրէն անմատչելի մնացած են Անգլիոյ, որովհետև Ռուսաստանը ոչ միայն անխորտակելի կը մնայ իր իսկ բնագաւառին մէջ, այլ եւ վերջին 100 տարուան ընթացքին տիրելով Ասիոյ հիւսիսակէսին, ըստ տեղին՝ հաստ կամ բարակ շերտերով միմիայն բաժանուած է Անգլիոյ ասիական կայսրութեան սահմաններէն։ Բանակով մեծ եւ զօրաւոր ազգեր հրեշտակային բնաւորութիւն ունենալու են իրարու հանդէպ տածելու համար բարեկամական զգացումներ, երբ հազարաւոր մղոններով սահմաններու վրայ հակամարտ նկարագիր ունին անոնց կայսերական շահերը։ Հակամարտութեան ոգին կը ստանայ աւելի յուրջ հանգամանք, երբ խնդիր կը ծագի թէ Լորտ Քըրզըն աւելի՞ լաւ ազնուական է թէ Չիչէրին։ Պ. Լօյտ Ճօրճ նախապատուութեան իրաւունքը կ'ուտայ Պ. Չիչէրինի, մեծ գայրոյթ պատճառելով Քըրզընի, ուրեմն երկու արտաքին գործոց նախարարները կարծես հաստատելու համար իրենց ազնուական գերազանցութեան իրաւունքը, ամիսներէ ի վեր կը փոխանակեն քաղաքավար ու երկար նօթագրեր, որ հակառակ վէճի առարկայ նիւթերու պարզութեան, կը պարտկեն անհաշտելի շահերու խորունկ պայքար մը։

Մայիս 2ին Լորտ Քըրզըն Ռուսիոյ ղրկեց վերջնագրի պէս բան մը, տալով տասն օր պայմանաժամ։ Սովիէթային Ռուսիա արագ վարպետութեամբ մը պատասխանեց անգլ. վերջնագրին, յառաջ բերելով նմանօրինակ հակամբաստանութիւններ Անգլիոյ դէմ։ Անգլիական կառավարական շրջանակներու մէջ որոշ ազդեցութիւն վայելող «Տայ—Հարտ» պահպանողականները Ռուսիոյ մէջ ֆինանսական առեւտրական շահեր ունեցող անգլ. խմբակները, կը թուի, կ'ուզէին յառաջ բերել յարաբերութեանց խզում Ռուսիոյ հետ, որմէ առ այժմ յոյս չունէին ստանալ ոեւէ նիւթական շահ։ Սակայն խաղաղասէր ժողովրդի ստուար զանգուածը վերջ ի վերջոյ յաղթանակեց և ռուս—անգլիական վէճը առժամեայ կերպով կարգադրուեցաւ երկուստեք ձեւական յանձնառութիւններով։ Ռուսերը յանձն առին դրամական հատուցում ընել անգլ. հպատակի մը ընտանիքին, զոր հրետանիի բռնած էին 1920ին իբրև լրտես, եւ անգլիացի տիկնոջ մը, զոր բանտարկած էին լրտեսութեան ամբաստանութեամբ։ Թէ՛ ռուսերը և թէ անգլիացիները փոխադարձաբար յանձն կ'առնեն իրարու հանդէպ բրօբականտ չմղել Պարսկաստանի, Թիւրքիստանի, Աֆղանիստանի, Հնդկաստանի եւ Կովկասի մէջ,— երկկողմեան յանձնառութիւն, որուն հազիւ թէ կը հաւատային նոյնիսկ այդ հանդիսաւոր օրը, պայմանագիր երկու կողմերն ալ։

Ուրեմն կարգադրուած են բաղխման անմիջական պատճառները, առանց սակայն տեւէ բարւոքում ներմուծելու ասիա՛ան երկու կայսրութեանց փոխ-յարաբերութիւններուն մէջ։ Գէթ ձեւականօրէն Անգլիա մերժեց ճանչնալ սովիէթային կառավարութիւնը, ինչպէս վերջինս մերժեց յետս կոչել Թէհրանի եւ Քապուլի իր դեսպանները՝ ծանօթ իրենց հականգլիական գործունէութեամբ և քայլերով։ Երկու կողմերն ալ սպունգով մը անցան բրօբականտի խնդրոյ վրայէն, որովհետև այդ հինաւուրց խնդիրը սերտօրէն կապուած է հիմնական քաղաքականութեան հետ։ Անգլիացիներու անծանօթ չէ անցեալ տարուան նոյեմբեր դեկտեմբեր ամիսներուն Գ. Էնթէրնասիոնալի համագումարին մէջ ընդունուած որոշումներն ու հոն խօսուած ճառերը։ Նոյն չափով ալ ռուսերուն ծանօթ է անգլիացիներու կողմէ Թիւրքիստանի, Կովկասի մէջ և այլուր առնուած քայլերը։ Իզմիրի յաղթանակով վերածնուած Թուրքիա այժմ կը կազմէ կեդրոնական առանցքը կայսերական այդ բաղխումներու։ Թուրքիան իր շրջագծին մէջ շահող կողմը անխուսափելիօրէն պիտի գրաւէ գերակշիռ դիրք մը Վոսփորէն մինչև Հիմալայեան լեռներն ու Թաշքէնտ։ Հակառակ որոշ ուծացման արտայայտութիւններուն, ռուսերն ու Թուրքերը կը մնան հաւատարիմ դաշնակիցներ 1921 մարտի դաշնագրութեան համաձայն։ Լօզանի քօնֆէրանսի աննախընթաց երկարաձգումը բաւական է բացատրելու այն խորունկ պայքարը և անպարտելի դժուարութիւնները, որոնց կը հանդիպին արեւմտեան պետութիւնները ութը ամիսներէ ի վեր։ Բարեբախտաբար Նոր Թուրքիան ցոյց կուտայ անսովոր մտաւորական անկախութիւն մը իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Թուրքիա այլ եւս չի հաւատար իրեն մատուցուած «բարեկամութեան» հաւաստիքներուն օտար պետութեանց կողմէ։ Աշխարհագրական տուեալներու եւ տնտեսական ձգտումներու վրայ հիմնուած Թուրքիոյ այս նոր օրիանթասիոնը ժամանակի ընթացքին կարող է իր շուրջ համախմբել բոլոր բախտակից և կենսական շահերով շաղկապուած ժողովուրդները։ Ինչ չափով որ արեւմուտքը կ'աշխատի կեղծիքներով իր տնտես-քաղաքական լուծը հարկադրել արեւելքի ժողովուրդներուն, այնչափով ալ բնականօրէն պիտի ձեւակերպուի և աստիճանաբար բիւրեղանայ արեւելեան բախտակից ժողովուրդներու անկեղծ համերաշխութիւնը։ Ռուս անգլիական խորարմատ պայքարը, պէտք է յուսալ, կամայ թէ ակամայ պիտի զօրացնէ այդ գիտակցութիւնը քաղաքականապէս թոյլ ժողովուրդներուն մէջ և այդ կերպով նպաստէ պատմական անցեալով իրարմէ բաժնուած այդ ցեղերուն իրերամերձեցման։ Մեզ պէտք են մարդիկ շահագրգռուող ցեղերու եւ ազգային միաւորումներու մէջ բարեպատեհ այս առիթէն օգտուելու համար։

ԷՔՍՈՒԹԱՍ

Լոնտոն, 2 յուլիս 923

ՍԵԼԱՆԻԿ. Օ. Զ.— Շնորհակալութեամբ ստացանք ձեր նամակը և ձեր ղրկած գումարը, թերթիս բաժանորդագրութեան հաշւով միասին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԴԵՐԱՍԱՆ Սուրխանեանի երեսուն ամեայ բեմական գործունէութեան յոբելեանը տեղի ունեցած է մայիս 6ին պետական թատրոնին մէջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ Գործաւորական կոօպերատիվը համաձայնութիւն է գոյացուցած պարենաւորման անդրկովկասեան ժողովրդական գործաւորութեան լիազօրի հետ գործաւորներու, ծառայողներու նայլն աժան գնով հաց ծախելու համար, լիազօրէն ստացուած ալիւրի գնին համեմատ։

Երեւանի մէջ 150 անգործներու համար բացուած է ճաշարան։ Ճաշերը ձրի կը տրուին։

ԳԱՐԱԳԻԼԻՍԷԻ մէջ նոր թատրոն մը կառուցանելու սկզբնական աշխատութեանց ձեռնարկուած և այդ նպատակաւ շքեղ ներկայացում-երեկոյթ մը սարքուած է։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Հայաստանի օգնութեան կոմիտէն Էջմիածնի գաւառական գործադիր կոմիտէին դիմելով գաւառին մնասուած ու չքաւոր գիւղերուն անունները խնդրած է և ուզած է գիտնալ թէ ինչ տեսակ գիւղատնտեսական օգնութեան պէտք կայ։

Գաւառական Գործադիր Կոմիտէն պատասխանելով եղած հարցումին, յայտնած է որ Աշտարակի շրջանէն Օրգով գիւղը, Սամազարի շրջանէն կարկտահար եղած Ղուրդուղլու, Մոլլաբադայ, Արտաշար և Մեծ Շահրիար գիւղերը և Զանգիբազարի շրջանէն երկու Թուրքի գիւղ օգնութեան կը կարօտին և պէտք ունին գլխաւորապէս գութաններու, արօրներու, լծկան անասուններու, բահերու, փոցխերու գերանդիներու, մանգաղներու, բամպակագործութեան համար շարքացան և քաղհան մեքենաներու զարիի և բամպակի սերմերու, խաղողի այգիները բժշկելու համար ծծումբ սրսկող գործիքներու նայլն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ օգնութեան կոմիտէն իր մասնաճիւղերը ունի Մոսկուայի, հարաւ-արեւելեան Ռուսիոյ, Թուրքիստանի, Սիպերիոյ և Ուքրանիոյ մէջ։ Ռուսիոյ մասնաճիւղերը Հայաստանին «Հիւսիսաշէն» ջրանցքին բացումին համար նուիրուած են 50,000 ռուբլի՝ հետեւեալ կերպով. Մոսկուա՝ 15000, Ռոստով՝ 15000, Խարկով՝ 5000, Տաշքէնտ՝ 10000, Սիբիր՝ 5000։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. Պետական դրամատան քօօբերաթիֆ ճիւղը պատրաստած է 5 նոր փոխատու ընկերութիւններու կանոնագիրներ, որոնք պիտի բացուին Ալեքսանտրապոլի, Դիլիճանի, Նոր Պայազիտի և Ղամարլուի մէջ։

ՕԴԱՅԻՆ ՏՈՐՄԻՂԸ.— Տփղիսի մէջ օդային տորմիղի ի նպաստ տրուած թատերական ներկայացումի մը առթիւ հասոյթ գոյացած է 50 միլիոն ռուբլի։ Ասկէ զատ Նախիջեւանի աղահանքերու բանուորներն ու պաշտօնեաները իրենց մէկմէկ օրականը նուիրած են ի նպաստ օդային տորմիղին։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԷՆՔԵՐԸ վերանորոգելու համար 15 միլիառ ռուպլիի գումար մը յանձնուած է լուսաւորութեան կոմիսէրութեան, որուն 9 միլիառով Թիֆլիզէն սիման և զանազան ներկեր գնուած են։

ՀԱՄԱՄԼԸ գիւղին մէջ Մայիս 1ին դպրոցի շէնքի մը հիմնարկէքը կատարուած է։

ՀԵՌԱԽՕՍԱՅԻՆ ԿԱՊ.— Էջմիածնէն Սամազար հեռախօսի գիծին շինութիւնը աւարտած ըլլալով, Երեւանէն մինչեւ Շահթախտ տանող գիծին շինութեան ձեռնարկուած է։

ՄԵՂՐԻԻ շրջանի գիւղացիութեան բաժնուած է 5000 մախալ շերամի հունտ։ Բամպակագործութեան գործնական աշխատանքները վերջանալու

վրայ են, Մեղրիի գաւառամասէն 2500 փութի չափ բամպակ կսպասուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ 21 հոգիէ բաղկացած նոր վարչութիւն մը ընտրուած է։ Մալարիայի դէմ պայքարող խումբեր կազմուածեն, որոնցմէ մէկը Էջմիածնի, միւսն ալ Ղամարլուի շրջանները պիտի երթան։ Հայաստանի Կարմիր Խաչի կողմէ Մոսկուայի համառուսական գոնֆերանսին մասնակցելու համար բժիշկ Կամսարական Մոսկուա մեկնած է։

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ.— Ապրիլին բացուած առաջին աստիճանի 16րդ դպրոցը իր ուսուցչական կազմը ամբողջացուցած ըլլալով, Ամերիկեան Պորտ ընկերութեան փակուած դպրոցներուն որբ աշակերտները հոն փոխադրուած են։

ԲԱՑՒՈՑԻ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Երեւանի, Ալեքսանտրապոլի և Թիֆլիզի միջեւ բաժխայի հաղորդակցութիւն հաստատելու համար ծրագիր մը պատրաստուած ըլլալով մօտ ատենէն գործադրութեան պիտի դրուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ.— Երեւան, 16 Մայիս.— Երկրագործական ժողովրդական գոմիսէրութեան կից կազմակերպուած է գեղարուեստական յանձնաժողով մը, որուն կ'անդամակցին Ակադեմիկոս Տամանեան, նկարիչներ Սարեան, Կոջոեան և Ախիկեան։ Պէտք եղած աշխատանքները արդէն իսկ վերջացած ըլլալով յանձնաժողովը Մոսկուա պիտի մեկնի, համառուսական գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին մէջ, Հայաստանի բաժանմունքին գեղարուեստական մասը վարելու համար։

ԹՂԹԱՍԱՐ ՕԹՈՄՈԲԻԼՆԵՐ.— Երեւան, 17 Մայիս.— Հայաստանի հանրապետութեան սահմաններուն մէջ Թղթատարական արագ և կանոնաւոր շարժում մը յառաջ բերելու համար, Մոսկուա ապսպրուած թղթատար-օթօմօպիլներ Երեւան հասած են։

ԹԻՖԼԻԶԻ Վրահայոց պատմա-ազգագրական ընկերութեան բացումը և առաջին ընդհանուր ժողովը տեղի ունենալով վարչութեան անդամ ընտրուած են Լէօ, Ա. Տէր Աւետիսեան, Ստեփան Լիսիցեան, Լ. Մելիքսէթ-Բէկեան և Գ. Լեւոնեան։

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ թանգարան մը հիմնըւած է Ջալալ Օղլուի մէջ։ Գործադիր քոմիթէն այդ նպատակին համար 25 միլիոն ռուբլի յատկացուց։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ անունով պիտի կոչուի Երեւանի Դուժանի փողոցը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԸ.— Երեւանի առողջապահական բաժնի տրամադրութեան տակ կը գտնուին 4 հիւանդանոցներ, որոնց մէջ կան 500 մահճակալ։ Ամերիկեան կոմիտէն ունի երեք հիւանդանոց 153 մահճակալով. անգլ. կոմիտէն ունի մէկ հիւանդանոց 20 մահճակալով։ Երեւանի մէջ կան 6 հատ. ամբուլ. պատրաստող աշխատանոցներ։ Երեւանի կոմիտէն ունի երեք հիւանդանոց 85 մահճակալով, 4 ամբուլի աշխատանոց և 6 բժշկական կայան։ Իւրաքանչիւր հիւանդանոցին կից կայ դեղարան։

ԴՈՐԻՍԻ Ռուսական տաճարը տեղւոյն «երիտասարդաց միութեան» յանձնուած է։

ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ անուան նուիրուած (Մամրիի) ջրանցքին հանդիսաւոր բացումը կատարուած է Մայիս 20ին։ Բացման հանդէսին ներկայ եղած են ժողովրդական գոմիսէրները, պատասխանատու աշխատաւորները և քաղաքացիներու հոծ բազմութիւն մը։ Ցերեկուան ժամը 12ին տեղի ունեցած է ջուրին ջրանցք հասնիլը, 100 տեսխաթին հող պիտի ոռոգէ և ելեքտրական լոյս պիտի հայթայթէ։ Այս առթիւ Կոմինիսթական կուսակցութեան գործադիր կոմիտէի կողմէ խօսելով Համբարձումեան մէջ բերած է Լէնինի այն խօսքերը թէ' Հայաստանին խաղաղութիւն, ոռոգում և ելեքտրականութիւն պէտք են. շնորհիւ խորհրդային իշխանութեան Լէնինի առաջին պատուէրը' խաղաղութիւնը' իրագործուած է, երկրորդ պատուէրը' ոռոգումն ալ իրագործուելու վրայ է, կը մնայ ելեքտրականութեան հարցը որուն իրագործումն ալ մօտաւոր ապագայի մէջ կը տեսնենք։

ՏԻԿԻՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Տարիէ մը ի վեր այստեղ կը գտնուի հայ տաղանդաւոր երգչուհի տիկին Զապէլ Փանոսեան, որուն ունեցած յաջողութիւնները օրը օրին արձանագրեց իտալական մամուլը։ Յունիս 21ին իրիկունը «պատուոյ գիշեր» մը սարքուեցաւ տիկ. Փանոսեանի անուան։ Իտալացիք ընդհանրապէս կ'ընեն այս պատիւը մի միայն այն արուեստագէտներուն որոնք եղանակին մէջ առնուազն երգած են 20—30 անգամներ յաջողութեամբ, մինչդեռ տիկ. Փանոսեանի այս պատիւը ըրին իր չորրորդ անգամ երգելուն «Սէվիլի Սափրիչը» օբէրան, զոր ստարները ծափահարեցին խանդավառութեամբ և ծափերուն հետ կը լսուէին «կեցցէ Հայաստան» աղաղակները։ Հոծ բազմութեան մէջ կային երկու Նախարարներ, որոնք եկած էին լսելու. և լեռոյ անձամբ ալ շնորհաւորեցին հայ արուեստագիտուհին, աւելցնելով թէ «Հռոմի մէջ առաջին անգամն է որ կը լսեն հայ ցեղին պատկանող արուեստագիտուհի մը, որ այսքան գմայլելի կերպով կ'երգէ։ Հայաստան, որ այսպիսի տաղանդաւոր զաւակներ ունի, ազատ ըլլալու ամէն իրաւունք կը վայելէ։

Տիկին Զ. Փանոսեան Հռոմի օբէրային մէջ ասկէ ետք ալ կը շարունակէ երգել յաջորդաբար պիտի երգէ «Րիկօլէթթօն»։

Ահա թէ ի'նչ կը գրեն Հռոմի կարեւոր թերթերէն ոմանք տիկ. Զապէլ Փանոսեանի մասին, «Սէվիլի Սափրիչը» օբէրային առթիւ.

«Մէսաճէրօ».— Յաջողութեամբ ներկայացուցին «Սէվիլի Սափրիչը»։ Րօզինայի դերը կատարեց տիկ. Զապէլ Փանոսեան, երիտասարդ երգչուհի մը, որ իր յստակ, ընդհարձակ և դիւրաշարժ ձայնին հետ ունի նաև «էնթէրբրէթասիոն»ի հրաշալի զգացում։ Ան եղաւ Րօսինեան գլուխգործոցին ազդու թարգմանը և յաջողեցաւ իր արթիստական արժանիքները գնահատել տալ, արժանանալով կրկին ու կրկին ծափերու։

«Ճիօռնալէ տ'Իթալիա».— Զապէլ Փանոսեան իր արծաթեայ ձայնով և իր արտասանութեան գեղեցկութիւնով շնորհալի Րօզինա մը եղաւ։

«Նիօվօ Բաէզէ».— «Սէվիլի Սափրիչին» ներկայացումը սկիզբէն մինչև վերջ յաջողութիւն մը եղաւ։ Զապէլ Փանոսեան շատ խնամքով երգեց ու արտասանեց, արժանանալով խանդավառ ծափերու։

«Բօբօլօ տ'Իթալիա».— Րօզինայի դերը կատարեց Զապէլ Փանոսեան երիտասարդ երգչուհի մը, որ իր անուշ ու յստակ ձայնին հետ ունի նաև դերասանական մեծ կարողութիւններ։

«Լա Մաաբէրա».— Զապէլ Փանոսեան, որ առաջին անգամ ըլլալով կ'երգէր «Սէվիլի Սափրիչը» և ան ալ իտալերէն լեզուով, ներկաներուն համար որոնք երբեք չէին սպասեր տեսնել այսպիսի նուրբ և սիրուն դերասանուհի մը, պարզապէս յայտնութիւն մը եղաւ։ Զապէլ Փանոսեան Րօզինան եղաւ կախարդիչ ու լի կանացի նրբութիւններով։ Նա երգեց մեծ զգացումով։

Իսկ տիկին Փանոսեանի ի Պատիւ Յունիս 21ին տրուած երեկոյթին առթիւ «Մէսաճէրօ» կը գրէ.—

Երեկ իրիկուն ներկայացուցին «Սէվիլի Սափրիչը» ի պատիւ Զապէլ Փանոսեանի։ Երիտասարդ երգչուհին որ արտօրէն ցուցուց իր ձայնի համակրելի ճկունութիւնը, յաջողութեամբ երգեց նաև Լաքմէի րոմանսը։ Ներկաները խանդավառ ծափերով յայտնեցին իրենց գոհունակութիւնը։

Այս թերթերուն մէջ տիկին Փանոսեանի անունը գրուած է Զապէլ Արամ և հրատարակուած է իր պատկերը։ Հռոմ, 1 յուլիս ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՆԳԻՍՏ Տ. ՏՐԴԱՏ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԵԱՆԻ

Խոր ցաւով կը տեղեկանանք թէ Աթէնքի մէջ բծաւոր ժանտախտէ վախճանած է Կեսարիոյ Նախկին բազմարդիւն առաջնորդ Տ. Տրդատ Եպկ. Պալեան, որ վերջերս քաշուած կեանք մը կ'անցընէր Մանիսայի մէջ իր ընտանիքին հետ, և որուն Իզմիրի եղեռնէն ետք տարագրի թշուառ կեանք մը վիճակած էր Աթէնքի մէջ։

Տ. Տրդատ Եպսկ. կը մեռնի 73 տարեկան ծերունազարդ հասակին, և իր մահը կորուստ մըն է հայ եկեղեցականութեան համար, որուն մէջ դժբախտաբար հետզհետէ կը պակսին այն անձնուէր ու անբասիր հովիւ տիպարները, որոնցմէ էր Կեսարիոյ Նախկին առաջնորդը։

Տրդատ Եպսկ. իր Կեսարիոյ առաջնորդութեան — զոր ստանձնած էր 1895ի արիւնոտ դէպքերէն ետք և զոր վարեց մինչև օսմանեան սահմանադրութիւնը, ուր կարգ մը դաշնակցականներ, օգտուելով սահմանադրական ռէժիմէն յաջողեցան «տապալել» զինք—մեծ ծառայութիւն մատուցած է ազգին այն կրթական հաստատութեամբ, զոր հիմնած էր Ս. Կարապետի վանքին մէջ և որ լուսաւորութեան ջահ մը եղաւ գաւառի երիտասարդութեան համար, որ այն շրջանին չէր կրնար անցնիլ Կ. Պոլիս կամ ուրիշ կեդրոններ, ստանալու համար երկրորդական և բարձրագոյն կրթութիւն մը։

Տրդատ Եպսկ. գրագէտ է հնագիտութեամբ և հաւաքած էր բազմաթիւ թանկագին ձեռագիրներ։

Եղած է միեւնոյն ատեն բանասէր մը և անխոնջ պրպտող մը։ Ծանօթ են իր հեղինակութիւնները Երուսաղէմի, Հայ գրոց ծագումին, Հայ աշուղներու մասին են, հաւաքած է բազմաթիւ ժողովրդական առածներ և ասութիւններ։ Ունէր նաև դրօշմաթուղթերու թանկագին հաւաքածոյ մը, զոր կորուսած է վերջին դէպքերու ընթացքին։

Տրդատ Եպսկ.ի անունը կը գտնուէր Կիլիկիոյ կաթողիկոսական վերջին ընտրելիներու ցանկին մէջ, բայց Թուրք կառավարութիւնը այդ ցանկէն ջնջած էր զայն։

ԵՐԿՈՒ ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գորֆուէն քաղաքս ժամանած են Պ. Պ. Խորէն Կոչիկեան (Սեբաստացի) և Նազարէթ Վաճառականեան (Պարտիզակցի), երկուքն ալ 19 տարեկան, որոնցմէ մէկը որդեգրուած է Պ. Պօղոս Նուպարի և երկրորդը տիկին Գաբամաճեանի կողմէ։ Այս երկու որբերն ալ պիտի հետեւին ճարտարագիտական և երկրաչափական բարձր ուսման, Փարիզի կամ Պելճիգայի մէջ։

ՀԱՅ ՄԱՐՄ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Յառաջիկայ կիրակի, 22 յուլիս, ժամը առաւօտեան ճիշտ 10ին, գաղութիս հայոց եկեղեցիին խորհրդարանին մէջ տեղը պիտի ունենայ հայ մարմնամարզական միութեան ընդհանուր ժողովը։ Օրակարգ 1.— Կազմութիւն աթլէթիք խումբերուն յուլիսի և օգոստոսի մէջ տեղի ունենալիք մրցումներուն համար։ 2. Վերակազմութիւն ֆութպօլի խումբերուն։

Կը խնդրուի ամէն նոր ու հին անդամներէն, և անոնցմէ որ կը փափաքին անդամ արձանագրուիլ, միասին բերել 4 հատ փոքրիկ ինքնութեան լուսանկար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՀԱՍԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

ԱՆԱԹՕԼ ՖՐԱՆՍԻ «Մարդը եւ իր գործը».— Պոսթընի «Պայքար» թերթի խմբագրապետ Պ. Ե. Մեսիաեանի այս շահեկան ուսումնասիրութենէն բազմաթիւ օրինակներ հասած են եւ կը ծախուին. Ֆրանսայի համար բացառապէս, 20 ֆրանքի։ Փութացէք գնել չսպառած։

Ստացուած են նաև հետեւեալ գիրքերը.

	Ֆր.
Ընդարձակ հայերէն Նամականի	7.50
Անահիտ ամս. Ժ. տարի (1908 Ա.Զ.)	20
chants populaires arméniens	» 7
Եպիկուրի պարտէզը Ա. Ֆրանս	2
Թերթուածներ ար Վինեի (Թգ.Ա.Զ.)	2
Ռոմանթիզմը և ճնշուած ժողովուրդները	1
Զրուցարան յոյն-հայ-թուրքերէն	2
Ներաշխարհ Ինդրա	10
Հայ գոյժ Խրիմեան Հայրիկ	2.50
Նա չը լինի, սա լինի օպերէթ	2.50
Փարոսի պահապանները տրամ	1.50
Հայերուն Ռուսերէն սորվեցնելու գիրքին եղանակը	1.50
Ընդարձակ գրպանի երգարան	12

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ աշխարհագրութիւն տարրական դասընթացք, հեղինակ Յովհ. Պալէսեան, հրատարակութիւն Գիւլէն Զարդարեան գրատան Կ. Պոլիս Գին 2 ֆր. 50։ 1—2

Դիմել Ա. Պօոսեանի, որուն մօտ կը գտնուին նաև ուրիշ բազմաթիւ գիրքեր, դասագրքեր են.
28, rue Serpente Paris. (6.)

Imprimerie "ABAKA"
83, Rue de la Santé, Paris.

Le Gérant : C. PIOT